

ISK GRONINGEN

‘Die leerling loopt er niet zo lekker bij, let daar op vandaag’

Eva Klooster

Ondersteuning vanaf de ISK-voor deur tot in het vervolgonderwijs

Toen ik als onderzoeker in 2018 voor het eerst ISK Groningen bezocht, was ik onder de indruk van de aanpak van verzuim en zorg. De gesprekken met de directeur, de zorg- en de verzuimcoördinator inspireerden mij destijds de Groningse aanpak te beschrijven in het rapport ‘De organisatie van nabijheid’¹.

Eind 2022 bezoek ik de school opnieuw. Tot mijn vreugde is de aanpak van zorg en verzuim behouden. En tegelijkertijd is er veel veranderd. Zoals een nieuwe dependance, een nieuwe schoolleider, een

nieuw expertisecentrum anderstaliger², een nieuw maatjesproject en er zijn nieuwe zorgmedewerkers in de school. Zoals Rouba Najjar uit Syrië, die binnenkort afstudeert als interculturele opvoedcoach. En Sophie Hofland en Margo van Wetten die werken als ondersteuningscoördinator en schoolpsycholoog. Samen met de verzuimcoördinator Bianca Sopamena vormen zij de kern van het dagelijkse zorgteam.

In dit artikel beschrijf ik hoe een ISK-team in Groningen de ondersteuning van anderstaligen vormgeeft, vanaf de ISK-voor deur tot in het vervolgonderwijs.

¹ Dit rapport is te vinden op de [website](#) van LOWAN.

² Expertise Centrum Anderstaligen Groningen.

KENNISMAKING IN HET KORT

ISK Groningen

Aantal ISK-leerlingen: 460, waarvan 130 Oekraïense leerlingen in dependance

Zorgteam in school

- 1 ondersteuningscoördinator (4 dagen per week)
- 1 ondersteuningscoördinator/schoolpsycholoog (4 dagen per week)
- 1 ondersteuningscoördinator (1 dag ISK, andere dagen werkzaam voor ECAG)
- 1 ondersteuningscoördinator (1 dag per week, 4 dagen docent)
- 1 verzuimcoördinator (5 dagen per week)
- 1 interculturele opvoedcoach (stage/ opleiding)

Aansluiting onderwijs jeugdhulp (AOJ) overleg met

- 2 maatschappelijk werkers WIJ-team
- 1 jeugdverpleegkundige
- 1 schoolarts/GGD (spreekuur eens per maand op school)
- 1 leerplicht medewerker
- 1 medewerker samenwerkingsverband

Kenmerkend voor de zorg

- Klein zorgteam, medewerkers werken in dezelfde ruimte
- Verzuimcoördinator actief betrokken bij signalering
- Leerlingbegeleider/ interculturele opvoedcoach (Arabisch sprekend)
- Zeer korte interne lijnen over zorg
- Wekelijks overleg zorgteam waarbij schoolleiding aansluit
- 6-wekelijks AOJ overleg met externen op zorg

Extra ondersteuningsaanbod voor leerlingen

Maatjesproject

Extra ondersteuning voor onderwijsprofessionals in Groningen

Samenwerking met het Expertise Centrum Anderstaligen Groningen (ECAG)

Signaleren vanaf de voordeur

Een bezoek aan ISK Groningen laat zien dat de basis-aanpak de afgelopen jaren niet is veranderd. Dat geldt bijvoorbeeld voor de werkwijze van

verzuimcoördinator Bianca. Ondanks dat het leerlingaantal bijna is verviervoudigd, kent Bianca nog steeds alle leerlingen bij naam. Vanachter het raam van haar kantoor ziet ze alle leerlingen en medewerkers voorbij lopen en houdt ze iedereen nauwlettend in de gaten. Zodra zij gedrag van leerlingen ziet waarover zij zich zorgen maakt, geeft ze dat door aan de collega's.

'Die leerling van jou loopt er niet zo lekker bij, let vandaag eens even op', krijgt een voorbij lopende mentor even later te horen. Signaleren aan de voordeur, zo zou je het kunnen noemen wat Bianca doet. Nog voordat het eerste uur is afgelopen heeft Bianca haar eerste signalen al gedeeld met de mentoren en docenten. En datzelfde uur heeft Bianca van de onderwijscollega's al gehoord welke leerlingen niet zijn verschenen, want zo is het verzuimbeleid op ISK-Groningen. Bij signalen van verzuim of zorg: direct doorgeven en actie.

Verzuim en zorg (fysiek) dicht bij elkaar

Inmiddels is het zorgteam aangevuld met de expertise van Rouba Najjar, die twee jaar geleden de

school binnenkwam als stagiair van de opleiding interculturele opvoedcoach. Inmiddels werkt ze al als leerlingbegeleider en kan zij de leerlingen en de collega's helpen met haar kennis van de achtergronden van leerlingen en de gezinnen waar zij deel van uit maken. Rouba kwam zes jaar geleden naar Nederland. Rouba kan hierdoor de ervaringen van de nieuwkomers uit Syrië en Arabische buurlanden in een context plaatsen, vertellen de zorgcollega's even later. Door de combinatie van expertises in het zorgteam lukt het beter om vroegtijdig te signaleren en probleemgedrag te duiden. 'En dan helpt het ook nog eens mee dat we als zorgteam fysiek bij elkaar zitten in één ruimte', constateert schoolpsycholoog Sophie.

'Ik ben trots op onze enorm korte lijntjes, we zitten letterlijk op 1 hoekje. Als een leerling er niet lekker bij loopt dan merkt Bianca dat vaak al op. Zo weten wij ook meer over de leerlingen. En dat is ook zo met Rouba. Sinds zij hier werkt komen we bijvoorbeeld achter veel meer dingen thuis die spelen. Bianca en Rouba signaleren en horen heel veel, doordat leerlingen hen vertrouwen en kennen. We weten samen dus meer en kunnen ook beter begeleiding inzetten.'

Op welke momenten maakt Rouba het verschil, vraag ik aan Sophie en Margo. Het eerste waar zij aan denken is dat leerlingen eerder durven te praten over wat ze dwars zit. Zo was er recent een aantal leerlingen met een Syrisch christelijke achtergrond. Aan Rouba vertelden deze leerlingen al vrij snel over hun slechte omstandigheden in hun thuisland en de landen waar ze terecht kwamen als vluchteling, waaronder Libanon en Turkije, waar ze nog meer trauma's opliepen. Voor Margo en Sophie boden deze gesprekken een aanknopingspunt om te bepalen welke zorg nodig is voor deze leerlingen.

Maar even zo belangrijk is de verdieping die Rouba kan bieden in de communicatie met ouders, ervaart zorgcoördinator Margo. Omdat Margo de meeste intakegesprekken zelf houdt, heeft ze vaak al een beeld van de ouders. Ook het feit dat de mentoren huisbezoeken doen voor de kerstvakantie, werkt ondersteunend bij het vormen van een beeld van de thuissituatie. Toch helpt de kennis en ervaring van Rouba het zorgteam om sneller zicht te krijgen op problemen en op de achtergrond daarvan, vertelt Margo. *'Sinds Rouba hier werkt, komen we achter veel meer problematiek die thuis speelt'*.

Wat door de gesprekken met Rouba duidelijker is geworden is dat Syrische ouders vaak andere verwachtingen hebben van het onderwijs. Zo zijn veel ouders bijvoorbeeld teleurgesteld dat er weinig huiswerk wordt gegeven en dat hun kinderen deelnemen aan cultuur- of kooklessen. Rouba legt ouders uit waarom juist die lessen zinvol zijn, omdat

het kinderen leert zelfstandig taken uit te voeren bijvoorbeeld.

Rouba: Onderwijs in Nederland is gericht op vaardigheden, hoe kom je bij een bron? In Syrië gaat het om de kennis. Men gaat er vanuit dat als je veel kennis hebt, je vanzelf de vaardigheden krijgt. Dus ouders willen zien dat hun kinderen altijd bezig zijn en huiswerk maken. In Syrië is er op scholen geen aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen. Opvoeding ligt bij de ouders. Totdat kinderen trouwen en uit huis gaan, zorgen de ouders

voor kinderen. Kooklessen op school vinden ouders moeilijk, want ze zien het nut niet. Maar het helpt als ik hen uitleg waarom dat hier juist van belang is, dat zij vaardigheden leren als plannen en taken uitvoeren.' Ook is er vaak een mismatch tussen de verwachtingen die ouders hebben van de schoolloopbaan van kinderen en de mogelijkheden die de onderwijsprofessionals zien.

De samenwerking met Rouba helpt het zorgteam om ouders beter te begrijpen. Accepteren dat een kind niet kan doorstromen naar een hoger niveau van onderwijs, kan heel moeilijk zijn voor ouders. Dat merkte het team bijvoorbeeld in de gesprekken met ouders over hun zoon waarbij een licht verstandelijke beperking werd geconstateerd. De school adviseerde praktijkonderwijs, de ouders wilden dat niet accepteren.

'Rouba wist ons uit te leggen waarom het zo moeilijk was voor de ouders en voor de jongen zelf. Het was de oudste zoon, daar wordt veel van verwacht. Als die oudste zoon het niet kan waarmaken is er schaamte, ook bij de leerling. Ouders willen dan niet accepteren en blijven vragen om mogelijkheden.'

Aansluiten bij ouders en leerlingen

Het Groningse zorgteam verzamelt informatie over een leerling en diens situatie op verschillende manieren; via de intake, de huisbezoeken, de mentoren en de verschillende zorgoverleggen. De input van Rouba als interculturele opvoedcoach, die als het nodig is met Arabischstalige leerlingen en ouders in de eigen taal spreekt, helpt het beeld compleet te krijgen. Maar het team plaatst daarbij ook een paar kanttekeningen.

Echt ideaal is het pas als er ook 'Rouba's' zijn voor nieuwe leerlingen en ouders uit de andere taalgroepen. Sophie: *'Ook al is de tolkentelefoon een fijn hulpmiddel en die gebruiken we regelmatig. We merken dat de gesprekken opener en vertrouwelijker worden als er bij het gesprek een collega zoals Rouba aansluit waarmee ouders en leerlingen in hun eigen taal kunnen spreken'.*

Margo en Rouba zijn het met haar eens: het is efficiënter om, als mensen de taal nog niet machtig zijn, gesprekken over zorg in de eigen taal te voeren. En het is belangrijk om in het Nederlands te spreken, zodra dat lukt. In die zin gaat het erom een balans te vinden in voorlichting in het Nederlands en in de eigen taal. En dat het liefst voor alle taalgroepen. Dat er met een Eritrese sleutelpersoon wordt samengewerkt noemt het team ook een belangrijke manier van aansluiten bij leerlingen en ouders.

Schoolleider Jannelies Mik wijst ten slotte nog op een andere manier van aansluiten bij leerlingen. De organisatie Solidair Groningen & Drenthe organiseert een Maatjesproject waarbij mbo- en hbo-studenten worden gekoppeld aan ISK-leerlingen. Een maatje krijgt een training en onderneemt gemiddeld vier uur per week activiteiten met een leerling, *'Het Maatjesproject is een fantastisch project.*

Studenten kunnen als stage twee leerlingen begeleiden. Voor onze leerlingen draagt het bij aan de taalontwikkeling en de integratie in de maatschappij.'

Kennis anderstaligen delen met onderwijs Groningen

En dan is er nog een nieuw Expertise Centrum Anderstaligen (ECAG) in Groningen. Je zou het een actiecentrum kunnen noemen, want het centrum is gestart vanuit gedrevenheid en de visie dat de schoolloopbaan van nieuwkomers start in een taalklas of op een ISK, maar dat het vervolg in het reguliere onderwijs minstens zo bepalend is voor hun toekomst. En dat het delen van kennis daarom noodzakelijk is.

Voormalig ISK-schoolleider Dik Smeenk is initiatiefnemer geweest en voormalig ISK docent Saskia Stellingsma is momenteel verantwoordelijk voor de coördinatie van ECAG. Doel van ECAG is het doorgeven van kennis over NT2 en nieuwkomers aan scholen voor voortgezet onderwijs in Groningen. Daarom organiseert het ECAG nu NT2 begeleidingstrajecten voor doorgestroomde ex-ISK leerlingen. Voor de scholen is er een aanbod van o.a. voorlichting en in-company trainingen. Coördinator Saskia vertelt heel blij te zijn met de samenwerking met het Groningse onderwijs en het Samenwerkingsverband Groningen.

'Volgens de wet passen ex-ISK'ers niet onder de wet passend onderwijs. Maar het Samenwerkingsverband Groningen heeft onze visie gedeeld en gezegd 'we nemen het er toch bij, want we krijgen er toch mee te maken'. Nu is er echt een gedeelde verantwoordelijkheid voor de ex-leerlingen van de ISK en de taalklassen. En alleen zo krijgen we het voor elkaar. Onze wens is om kennisdeling te organiseren voor het onderwijs van 4 tot en met 18-jarigen.'

Het Expertisecentrum Anderstaligen Groningen (ECAG) biedt scholen begeleiding, voorlichting en scholing en bouwt samen met de scholen aan brede kennis van onderwijs aan anderstaligen. Scholen met anderstalige leerlingen kunnen bijvoorbeeld ondersteuning krijgen bij de taalbeleidsontwikkeling NT2 voor hun school of kunnen deelnemen aan een in-company training of een netwerkbijeenkomst. De kern van het ECAG bestaat uit ISK-docenten met een NT2 opleiding, die voor een deel van hun aanstelling gaan werken als ondersteuner van schoolteams in het reguliere onderwijs, die werken met anderstalige leerlingen. De NT2-leerkrachten/docenten zijn en blijven medewerker van hun eigen school.

Groningse bruggenbouwers

Na een bezoek aan ISK Groningen blijft één beeld sterk hangen: de inzet om verschillen te begrijpen, te overbruggen en kansen te vergroten. Dat zie ik onder meer terug bij de visie achter het expertisecentrum en in de wijze waarop het zorgteam opereert. Het verbaast mij dan ook niet dat Rouba haar rol als nieuwste lid van het zorgteam samenvat met de uitspraak *'Mijn rol is bruggenbouwer, tussen kinderen, ouders en de school'*.

Ik vraag opvoedcoach Rouba als laatste wat er nodig is om de brug te slaan naar mensen uit Syrië. Wat wil

zij dat alle onderwijsprofessionals minimaal begrijpen van de leerlingen en de ouders? Rouba twijfelt even en nuanceert allereerst dat niet alle Syriërs hetzelfde zijn en dat het enorm afhankelijk is van waar je bent opgegroeid. Maar als zij dan toch een paar dingen moet noemen die voor veel Syrische leerlingen gelden, dan is het de invloed van de collectivistische cultuur, oftewel de wij-cultuur. Dat komt bijvoorbeeld naar voren bij de keuze van een onderwijsprofiel. Rouba legt uit dat kinderen dan kunnen worstelen tussen wat er thuis van hen wordt gevraagd (het 'wij' denken, de dromen van ouders waar maken), en wat er op Nederlandse scholen van hen wordt verwacht (het 'ik' denken). Die worsteling is niet altijd zichtbaar, legt Rouba uit.

'Syrische mensen knikken veel en dan bedoelen ze niet dat ze het hebben begrepen. Ze durven het niet te zeggen als ze het niet hebben begrepen en ze durven niet snel over hun emoties te spreken. Het is een collectivistische cultuur. Vragen over 'ik', vinden we moeilijk. 'Hoe voel je je', vond ik ook een moeilijke vraag. Ikzelf durfde ook geen grenzen te stellen.'

De balans vinden kost dus tijd. En wanneer is daar bij jou verandering in gekomen?

Rouba lacht *'Nu... pas dit jaar!!'*

Ik begrijp die Groningse inzet op bruggenbouwers wel. Zij zorgen dat we beter weten wat er nodig is om nieuwkomers te ondersteunen. En dat die steun ook nodig is buiten de muren van de ISK.

ENKELE TIPS

Onderzoek 'De organisatie van Nabijheid'¹ wijst uit

- Duidelijke afspraken over overleg (momenten) met interne en externe zorgmedewerkers is bepalend voor de tevredenheid over de zorg.
- ISK's met medewerkers en/of samenwerkingspartners uit leerling groepen zijn meer tevreden over contact leerlingen en ouders.
- Adequate aanpak van verzuim bevordert kansen leerlingen.

Wat zijn de randvoorwaarden om dit voor elkaar te krijgen?

Volgens ISK Groningen gaat het in de eerste plaats om:

- helder verzuimbeleid en verzuimcoördinator heeft rol bij signalering.
- deskundig zorgteam werkt intensief samen (zelfde ruimte, iedere week overleg).
- opvoedcoach uit herkomstgroep leerlingen.
- gesprekken over zorg met leerlingen en ouders in eigen taal,
- vooral in eerste periode als Nederlands niet lukt.
- korte lijnen met het samenwerkingsverband en Expertisecentrum Anderstaligen.

ISK'S EN ZORG

ISK leerlingen zijn vaak nog veel bezig met de gebeurtenissen voor en tijdens de komst naar Nederland en met achtergebleven familie en vrienden. Die achtergrond vraagt van de scholen extra inspanningen bij het begeleiden en ondersteunen van ISK leerlingen. Onderzoekers Eva Klooster en Ewoud Butter deden in 2019 onderzoek naar hoe ISK's de zorg voor deze leerlingen organiseren.

Het onderzoek¹ toonde aan dat het organiseren van zorg aandacht heeft op alle ISK's, maar ook dat zij enorm verschillen als het gaat om de zorgstructuur.

Op de landelijke LOWAN-vo studiedag 2021 gaf Eva Klooster een workshop over 'ISK en zorg'. De workshop werd goed bezocht. De deelnemers, waaronder veel zorgcoördinatoren, gaven aan dat er grote behoefte is aan het delen van ervaringen en kennis over zorg. LOWAN heeft Eva gevraagd om in 2022 een ronde te maken langs ISK's, op zoek naar de voorbeelden en de uitdagingen van zorg op de ISK's. Vanaf juni 2022 zal er in het kader van de serie 'ISK's en zorg' twee keer per maand een inspirerend interview, artikel of column verschijnen over de praktijk op een ISK in Nederland.

*Heeft jouw school ook voorbeelden van zorg die je wilt delen?
Neem contact op met LOWAN-vo.*

¹ Klooster, E. & Butter, E. De organisatie van nabijheid, een verkennend onderzoek naar de zorg op ISK's (2019). Uitgegeven door LOWAN, in samenwerking met Pharos.